

PAPP MÁTÉ

Kertai Csenger: Mindig kivirágzik

Napkút, 2019

József Attila egyik levelében arról ír, hogy ő az úgynevezett istenes verseiben – az *Ó-* és *Újszövetség* után – a *harmadik evangélium* lelkeségének költői foglalatát kívánja adni. Ennek – leddig az irodalmi elemzések által kevésbé kiemelt és helyén kezelt – lenyomatát adja az 1923-as *Tanítások* című ciklus, amely egyáltalán nem merül ki a Kassák-féle avantgardista vonal hatásának sajátos reprezentációjában, hiszen ez a lírai kísérlet a fentebb említett levélrészlet szellemében valamiképpen túlmutat a szóban forgó – jobb híján avantgárdnak nevezett – szabad verses költői korszak poétikailag interpretálható elemein. Így van ez a pályakezdő Kertai Csenger *Mindig kivirágzik* című kötetének esetében is, amely a fiatal kortárs költészet megszólalásmódjainak többnyire hasonló tónusú, gyakran egymástól szétválaszthatatlan szólalomt kántáló, üresedő akusztikájában merőben idegen hangot üt meg.

Erre az igencsak ritka jelenségre utal előszóvált terebélyesedett fülszövegében Tolnai Ottó is: „Valóban, mintha Paul Claudel ama gyermeke jelent volna meg előttem, aki, csak improvizálva fordítom, a mezőn játszik a szamarakkal, miközben valami homályos előtt éneklé dalait [...] végre egy eredendően naiv lélek, egy költő. Amilyet mindig is kerestem.” Hogy az egyértelmű, a szerző által is már-már parodisztikus gesztussal reflektált József Attila-hatáson kívül („Azt mondják olyan vagyok, mint a korai József Attila, / de nem tudják, hogy a bennem folyton zsiromgó igazság lelke / már rég beágyazta magát az emberekébe...” – *Nehéz csomókba*) ki mit fedez föl magának, az inkább intuitív tudásának, érzékenységének függvénye lesz, mintsem naprakészre edzett olvasói tapasztalatainak. Sőt, valószínűleg jócskán akadnak majd, akik el sem jutnak a felfedezés(ek)ig; csak legyintenek e „naivitás” láttán, illetve a szövegek nyilvánvaló „gyermekbetegségei” fölött. Ha a szerző a második, illetve harmadik ciklusban – az első, *Tanítások* ihlette, imitációként is értékelhető versgyűjtemény után – nem hajtana végre (legalább egy, ha nem két) poétikai váltást, akár jogos is lehetne ez a reakció. A kötet egészébe merülve viszont

többirányú ösvények indulhatnak el a befogadóban, akinek a versek elbeszélőjéhez hűen valamilyen szinten szintén le kell meztelenítenie magát; szükségszerűen szabadulva meg egy sor előítélettől és berögzöttségtől, ami a fentebb körülírt kortárs lírai köznyelvhez köti. Ezzel együtt más kódrendszert sem kell elsajátítania, hiszen a Kertai-féle idomulástól mentes szövegtől artikuláció elsősorban nem esztétikai elköteleződést igényel, inkább egyfajta megigézettséget, hitet, lelkületet hív elő. „Ki az, aki elnyeli a napsütést? / Ki az, aki kirakja a gyerekeket fázni? / Kicsoda a világon botorkáló fájdalom? / Ki imádkozik értem? / Ki imádkozik értetek? Ki mondja ki végre, hogy” (*Ki mondja ki végre*). Csak néhány „rímelő”: „Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni / ki merészel közülnök? S ki merészel / a csukott könyv leveles sűrűjében, / ki mer kutatni? S hogy mer pusztá kézzel...” (Pilinszky János: *Introitus*); „Ismered a meleg haladást a csillagok alatt? / Tudod-e hogy létezőnk? / Elfelejtetted a mennyország kulcsait? / Megszülettél-e és már élsz?” (Jim Morrison: *Amerikai ima*, ford. Földes László). És

folytathatnánk még megannyi *költőien lakozó lélek* feloldhatatlan(?) kérdéseivel... „Már rég ki van mondva, hogy. / A fenyőkre vizes hó tapad. / Az üres házak tele villanyfényel” – írja a *Bizonyosság* című „válaszversében” Kertai, szimbolikusan emelve (avagy rejtve) el mindenkori tárgyát a kötet kontextusától; egyszerre olvadva bele az aktuális beszédmódok hangmasz-

szájába, s bukva föl ugyanebből az árból. Ez az emeltség azonban az első olvasat látszatának ellenére korántsem jelent üres emelkedettséget, esetleg dilettáns túlírtást, pláne pátoszt nem, amivel ugyancsak lépten-nyomon vádolható lenne a szerző.

A képzetek rendkívüli „fényérzékenysége”, a látomásos gondolatfutamok összetettségnek transzparenciája (amely paradox módon ugyancsak támadható a képzavaros írásmód vádjával), a megszólaló messianisztikusnak ható kitételei, miközben karakteres aurát kölcsönöznek, rendre el is bizonytalaníthatják az olvasót afelől, hogy tulajdonképpen

mivé nőheti ki magát ez az érezhetően visszafogott, vagyis tudatosan nyesegetett, virágzásnak induló költészet. Minden bizonnyal a következő kötet/köte-tek fogják a mérleg nyelvét elbillenteni, hiszen egy még organikusabb, szerteágazó voltában is összetartó szövegszervezés potenciálja ugyanúgy benne van ebben az anyagban, ahogyan egy önmagába forduló, immanens, hermetikus költői világ lehetősége is (lásd Keszthelyi Rezső elkülönülő, különutas lírájának tanulságtételét). „...újra kell rendezni a Sztalker végét, / nevető kislánnyal és szerelmes feleséggel, / akik nevetve borotválják az Isten szőke hajszálait” – szól a klasszikussá érett Tarkovszkij-filmet idéző szöveg zárata. Mindezt egy éretlennek is nevezhető költői kísérlet szemelvényeként olvasni – egy szóval – felszabadító; és nem mellesleg olyan bátorságra enged következtetni, ami ismétellen ritkaságnak számít a – Tillman

J. A. szavaival élve – *identitásínségben* szenvedő pályakezdő költők körében.

Hogy Kertai Csenger „körön kívüli” marad-e, kérdéses. De – amint az a fentebbiekből talán már kiderült – ennél vannak fontosabb kérdések. „Egyre megy, hogy miket mondasz nekem, / kulcsaimmal bejárásom van a legszentebb helyekre, / máshogy nem írhatnék emberekről, / akik magzatvízzel mosás a fogukat / és halottnak tettetik az utcákon hagyott hangjaikat, / nem mondtam még, hogy téged locsolgatlak / minden kiszáradt pillanatban?” (*Nehéz csomókba*). Valóban idegennek is tetszhet ez a hang – de nagyon ismerősnek is. „Gyémánthegyen állunk, / De zsebünkben kavicsok vannak” – írja József Attila a *Gyémántban*. Valahogy így fordíthatnánk ezt naprakészre: kavicshegyen állunk, de zsebeinkben gyémántok vannak... Kertai Csenger első kötetével megcsillantott jó pár csiszolatlant.

UDVARDY ZOLTÁN

Konrad Sutarski: Lengyelország történelme magyar vonatkozásokkal

Méry Ratio, 2018

„Lengyelország: villámsújtotta Krisztus-szobor” – Csoóri Sándor verses meghatározása, melyet a költő 1981-ben, a felkelt Lengyelhonban járva fogalmazott meg *Senkid, barátod* című versében, talán megfelkelő kép arra a féltő szeretetre, amellyel valamikori északi szomszédunk sorsát kísérik. Ki más is írná meg hát – végre! – magyarul e nagyszerű testvérnép történetét, mint fent idézett, elhunyt költőnk korábbi jó ismerőse, a hazánkban mintegy fél évszázada élő Konrad Sutarski?

A lengyel polihisztort tehát – aki nemcsak költőként, de mezőgazdasági gépeknek a Budapesti Nemzetközi Vásáron fődíjat nyert tervezőmérnökként is bemutatkozott 1973-ban – most történészként is megismerhetjük. A mindig igényes, magas színvonalú albumokat kiállító Méry Ratio kiadó ezúttal is európai színvonalon illusztrált, tekintélyes kötetet ad az olvasó kezébe. A cím – *Lengyelország történelme magyar vonatkozásokkal* – a tervezőmérnök Sutarski aggodalmas precizitását tükrözi, azt a műgondot, mellyel ezt a munkáját is összerakta. Sutarskit mint az Országos Lengyel Önkormányzat

múzeumának akkori igazgatóját történelemtudomány megírására kérték fel az itt működő lengyel iskola számára. Ebből a lengyel nyelvű anyagból született meg a mostani kötet.

A szerző maga is súlyos, személyes tapasztalatok által ismertette meg a történelmet: édesapját a katyni áldozatokkal egy időben végezték ki, 1956-ban pedig tanúja volt a poznańi felkelésnek. Nem véletlen, hogy Sutarski nevét hallva mindenki rávágja a szót: *Katalin*. Ez az érzékeny, mély empátiával megírt vers hitet tett a magyar ügy mellett. Éppúgy, mint a *Szenteste*, amely Márai híres versével együtt, egy időben örökítette meg '56 vérbe fojtott karácsonyát: „a kötésekken még átút a vér / ott szenteste / a megolvadt viasz is könnyé válik”.

Azt hinnénk, az ezeréves barátság, sőt – Sutarski is hajlik erre a magyarázatra a lengyelek esetleges szarmata származása okán – talán a valamikori testvérség okán szinte minden fontosabb fordulót ismerjük a lengyel történelemnek, vagy megismerhetjük, szakkönyveinket felülte. Pedig dehogyan. Kevesen és keveset vagy inkább semmit

UDVARDY ZOLTÁN (1964) Budapest